

Mgr Anna Sudol

Rozprawa doktorska: „*Znaczenia treningu uwagi słuchowej dla rozwoju kompetencji językowych u dzieci z grupy ryzyka dysleksji*”,

promotor prof. dr hab. Ewa Mojs.

Streszczenie

Celem pracy badawczej jest ocena znaczenia treningu uwagi słuchowej dla rozwoju kompetencji językowych u dzieci z grupy ryzyka dysleksji. Dotychczasowe badania w tym zakresie wykazują pośredni i częściowo bezpośredni wpływ treningu uwagi słuchowej na rozwój kompetencji językowych. Możliwość oceny tak dużej i jednorodnej grupy badanych zagrożonych dysleksją i porównanie jej z grupą kontrolną, skłoniła autorkę do przeprowadzenia badań doktorskich. Duża ilość opracowanych danych dała możliwość zaprezentowania wyników grupy badanych w kilkunastu obszarach: krótkotrwałej pamięci fonologicznej; pamięci słuchowej – wskaźnik uczenia się; umiejętności fonologicznych; przetwarzania fonologicznego – dekodowania; inteligencji pełnej; inteligencji płynnej – zdolności poznawczych, w tym percepcji wzrokowej, pamięci słuchowej, uwagi selektywnej, pamięci fonologicznej, pamięci wzrokowo-przestrzennej, rozumowania przestrzennego, rozumowania pojęciowego; inteligencji skryzalizowanej, w tym rozumowania logiczno-matematycznego, mowy czynnej i mowy biernej, co pozwoliło na dogłębną analizę problemu badawczego. Natomiast obie grupy porównano w obszarach: krótkotrwałej pamięci fonologicznej; wskaźnika uczenia się; umiejętności fonologicznych; przetwarzania fonologicznego – dekodowania. Badania pracy doktorskiej stanowiły integralną część projektu naukowego NCBiR - „Wyrównywanie szans – podnoszenie kompetencji dzieci z deficytami”, realizowanego przez Fundację Aktywności Lokalnej, Learn Up oraz Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu.

Założono, że trening uwagi słuchowej przeprowadzony metodą Tomatisa poprawi funkcjonowanie dzieci z grupy ryzyka dysleksji w zakresie kompetencji językowych. Przebadano grupę kontrolną dzieci zdrowych, która stanowiła odniesienie dla wyników grupy zagrożonej dysleksją i miała potwierdzić to, czy uzyskane wyniki wskażą na zmianę w zakresie kompetencji językowych, czy taka zmiana nastąpi, czy może trening nie ma wpływu na rozwój grupy badanych. Postanowiono odpowiedzieć na pytania, będące

rozszerzeniem celu głównego – czy zmiany mogą wpłynąć na całościowe funkcjonowanie osób biorących udział w badaniu i jak wtedy zmieni się ich życie oraz osób im bliskich?

Badania przeprowadzono w latach 2015r. i 2016r.. Obejmowały trzy pomiary grupy badanych i jeden pomiar grupy kontrolnej, przebadano łącznie 181 osób. Zastosowano ankiety, kwestionariusze dotyczące danych ogólnych oraz narzędzia parametryczne: Skala F, ZETOTEST, Krzywa Uczenia się Łurii, ŁATYSZ i IDS oraz autorskie narzędzie - Ankieta Subiektywnej Oceny Rodzica, będąca oceną jakościową wypowiedzi. Na potrzeby badania sformułowano 9 hipotez badawczych w obrębie 2 problemów. Założono, że wyniki będą analizą zmiennych z 3 pomiarów badawczych w obrębie grupy badanych oraz analizą zmiennych z 3 pomiarów w odniesieniu do 1 pomiaru grupy kontrolnej, co pokaże różnice grupowe oraz wzrost/constans/obniżenie, czyli korelację zmiennych tylko w odniesieniu do grupy badanych. Przeanalizowano zarówno wyniki badań standardowych oraz tych, realizowanych nowatorskim narzędziem i przedstawiono ich wartość w kontekście skuteczności terapii prowadzonej metodą Tomatisa. Uzyskane rezultaty weryfikowano za pomocą odpowiednich nieparametrycznych testów istotności różnic: Friedmana, Wilcoxona, U Manna-Whitneya oraz przy wynikach istotnych dokonano wyliczenia wielkości siły efektu poprzez przeliczenie ręczne ze względu na ograniczenia w programie. Zastosowano również test Kołmogorowa-Smirnowa. Obliczenia wykonano za pomocą programu *SPSS Statistics 25*.

Przeprowadzone badania osób zagrożonych dysleksją potwierdziły w sposób jednoznaczny i widoczny podczas obu pomiarów, że trening uwagi słuchowej Tomatisa powoduje istotny wzrost: uwagi selektywnej, wskaźnika uczenia się (pamięci słuchowej), umiejętności fonologicznych oraz przetwarzania fonologicznego (dekodowania), inteligencji pełnej, wchodzącej w jej skład inteligencji płynnej wraz z wymiarami: percepcją wzrokową, pamięcią słuchową i rozumowaniem pojęciowym oraz wymiarami inteligencji skryzalizowanej: rozumowaniem logiczno-matematycznym i mową czynną. Jednocześnie powoduje on również zwiększenie zakresu krótkotrwałej pamięci fonologicznej, choć istotny wzrost widoczny jest dopiero po 7 miesiącach od rozpoczęcia treningu. Dodatkowo terapia przyczyniła się do poprawy umiejętności fonologicznych, ale nie zmieniła poziomu przetwarzania fonologicznego. Na początku badań grupę badanych cechował w stosunku do grupy kontrolnej: istotnie niższy poziom wskaźnika uczenia się (pamięci słuchowej); przetwarzania fonologicznego (dekodowania); niższy poziom umiejętności fonologicznych w zakresie syntezy słuchowej wyrazów i analizy słuchowej wyrazów, a wyższy poziom umiejętności fonologicznych w zakresie słuchowego rozróżniania wyrazów z dodaną głoską

i przestawioną głoską. Grupa badanych po pierwszej fazie treningu cechowała się niższym poziomem przetwarzania fonologicznego (dekodowania), lecz wyższym poziomem umiejętności fonologicznych od dzieci z grupy kontrolnej. W ostatniej fazie badań grupę badanych w porównaniu z grupą kontrolną cechuje: istotnie wyższy wskaźnik uczenia się (pamięć słuchowa) oraz istotnie wyższy poziom umiejętności fonologicznych oraz niższy poziom przetwarzania fonologicznego (dekodowania). Potwierdzono, że trening uwagi słuchowej metodą Tomatisa ma wpływ na rozwój kompetencji językowych. W badaniu trzykrotnym grupy badanych potwierdzono 6 hipotez oraz w badaniu porównawczym obu grup 3 hipotezy. Wnioski udało się podeprzeć tezami wysuniętymi z badań naukowych.

Lekarze, nauczyciele szkolni, psycholodzy, pedagodzy i inni specjaliści obserwujący dzieci w ich środowisku naturalnym zwrócili uwagę na około 18 występujących problemów, które w czasie realizacji badań naukowych uległy zmianie – średnio 11 z nich. Opiekunowie prawni dzieci zagrożonych dysleksją, stwierdzili zmiany w 29 obszarach, ze średnią punktacją 6 na 10 punktów. Rodzice zaobserwowali podniesienie komfortu i jakości życia badanych dzieci oraz zwiększenie ich samooceny w kontekście relacji koleżeńskich, rodzinnych. Efekt uzyskany w badaniach naukowych wydaje się być trwały, co potwierdzają odstępy czasowe pomiędzy pomiarami i analiza danych z ankiet oraz opinii dostarczonych po roku od włączenia do badań.

Słowa kluczowe:

Dysleksja, trening uwagi słuchowej, metoda Tomatisa, kompetencje językowe, rozwój, fonologia, psychologia